

ทหารกับการพัฒนาทางการเมืองในบริบทสังคมไทย

The Military and Political Development in Thai Society

ชฎาภรณ์ สิงห์แก้ว

Chadaporn Singkaew

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

Email: thanggass@hotmail.com

Received December 30, 2021; Revised April 21, 2022; Accepted May 15, 2022

Abstract

The purpose of this article was to study the military and political development the Thai social context from the role of the military that returned to power from the 2014 coup, in which the military has continued to be a powerful political figure today. Through the study of documents, articles and research, the results showed that conflicts over the state structure and power have failed political institutions and members of the House of Representatives derived from democratic regimes. which is caused by divisions within political parties lack of unity and the people lacked faith in the civil government This results in gaps that allow the military to become involved in politics. With the political crises and social problems that arose. This is a justification and justification for the military to come and help resolve the political crisis in Thai society. which led to a long rule of power from people to the military.

Keywords: Soldier; Thai Army; Political Development; Democracy; Thai social context

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทหารกับการพัฒนาทางการเมืองในบริบทสังคมไทย จากบทบาทของกองทัพที่กลับมาใช้อำนาจจากรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งทหารกลายเป็นผู้ทรงอิทธิพลทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ผ่านการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัย ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างรัฐและอำนาจทำให้สถาบันทางการเมืองและสมาชิกผู้แทนราษฎรที่มาจากในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยล้มเหลว ซึ่งมีสาเหตุมาจากความแตกแยกภายในพรรคการเมือง ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และประชาชนขาดศรัทธาต่อคณะรัฐบาลพลเรือน ส่งผลให้เกิดช่องว่างที่ทำให้กองทัพเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทางการเมือง

ด้วยวิกฤติการณ์ทางการเมืองและปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นดังกล่าว จึงเป็นข้ออ้างและเหตุผลอันชอบธรรมที่ทำให้ทหารต้องเข้ามาช่วยแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมืองในสังคมไทย อันนำไปสู่การครองอำนาจการปกครองที่ยาวนานจากบุคคลที่มาจากกองทัพ

คำสำคัญ: ทหาร; กองทัพไทย; การพัฒนาทางการเมือง; ระบอบประชาธิปไตย; บริบทสังคมไทย

บทนำ

ประเทศไทยเกิดความผันผวนทางการเมืองบ่อยครั้งในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เกี่ยวกับการประเด็นการออกกฎหมายนิรโทษกรรมในยุคของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ส่งผลให้สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมภายในประเทศเกิดความไม่สงบ อันเกิดจากความขัดแย้งทางการเมือง และความแตกแยกในหมู่ประชาชน จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาทางเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมที่ขยายตัวมากขึ้น มีการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงเพื่อกดดันการแก้ปัญหาของรัฐบาลจนกลายเป็นสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง และความไร้เสถียรภาพของสถาบันทางการเมือง ส่งผลให้ประชาชนได้รับผลเสีย เมื่อประชาชนในสังคมได้รับผลกระทบขยายวงกว้างมากขึ้น ก็นำมาสู่การเรียกร้องด้วยการชุมนุมและประท้วงต่อต้านรัฐบาลตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2556 ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2557 จากสาเหตุดังกล่าวจึงทำให้กองทัพ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 (Matichon Information Center, 2014) โดยมี พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร และใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 44

จนกระทั่งได้มีการเลือกตั้งภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งมาตรา 272 ได้เปิดช่องทางให้มี “นายกรัฐมนตรีจากบุคคลภายนอก” โดยระบุว่า กรณีที่ไม่อาจตั้งนายกรัฐมนตรีจากรายชื่อสามคนที่พรรคการเมืองเสนอไว้ได้ สมาชิกของสภาทั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาอาจรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งหรือ 376 คน จาก 750 คน เพื่อเสนอเปิดทางให้นายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งก็ได้ และหากรัฐสภาซึ่งประกอบด้วย สมาชิกผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ลงมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม หรือ 500 คน จาก 750 คน ก็จะสามารถเชิญใครมาเป็นนายกรัฐมนตรีก็ได้ (Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, 2017) ทำให้ช่องทางนี้เป็นกลไกหลักที่เปิดช่องทางให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติสามารถกลับเข้ามามีอำนาจภายหลังจากการเลือกตั้งได้ ส่งผลให้ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีต่อโดยที่ไม่ต้องลงสมัครรับเลือกตั้งได้ รวมทั้งที่มาของสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 250 คน ที่มาจากการสรรหาโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ก็เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ครองเก้าอี้นายกรัฐมนตรีอีกครั้ง และเป็น การครองอำนาจอย่างต่อเนื่องนานกว่า 7 ปี

บทบาททหารกับการเมืองไทย

การศึกษาบทบาทของทหารในทางการเมือง ยังไม่มีข้อตกลงและระเบียบการซึ่งเป็นยอมรับกันทั่วไปในหมู่นักวิชาการส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือน โดยมากแล้วมักเกิดข้อโต้แย้งกันระหว่างนักวิชาการ ที่มองปัญหาการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารแตกต่างกันไป แนวคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมักจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคิด ความเชื่อ และอุดมคติทางการเมืองของผู้เขียนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม

การศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารในระยะ 80 ปีที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่า ทหารมีบทบาทใน 4 แนวทาง (Bamrungsuk, 2015) คือ บทบาทในการใช้ความรุนแรง บทบาทภายใต้ระบอบประชาธิปไตย บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนา และบทบาทที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง

บทบาทของทหารในการใช้ความรุนแรง มีผลงานที่น่าสนใจตามแนวทางนี้ ได้แก่ “The Garrison State” ของ Harold D. Lasswell (Lasswell, 1941) ซึ่งเป็นเรื่องที่เน้นความสำคัญของการก้าวขึ้นสู่อำนาจของทหาร ในลักษณะผู้เชี่ยวชาญในการใช้ความรุนแรง การศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารตามแนวทางนี้ มุ่งต่อต้านการขยายตัวของลัทธิเผด็จการในยุโรปในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยชี้ให้เห็นว่า ทหารใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการดำรงอำนาจเผด็จการ นอกเหนือ จากการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันประเทศตามหน้าที่ของทหารอาชีพ

บทบาทของทหารภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เป็นแนวทางศึกษาบทบาททางการเมืองของทหารในหมู่นักวิชาการชาวตะวันตก ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งมุ่งสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากต่างก็มีประสบการณ์เลวร้ายจากการใช้อำนาจเผด็จการของผู้นำในประเทศที่ก่อสงครามอีกประการหนึ่ง เมื่อสงครามสงบลง ประเทศจักรวรรดินิยมในทวีปยุโรป ส่วนใหญ่เริ่มคืนอำนาจการปกครองให้กับประเทศเมืองขึ้นทั้งหลาย ซึ่งต่อมาได้เกิดการต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำชาตินิยมและขบวนการคอมมิวนิสต์ และหันมาใช้นโยบายต่อต้านการปกครองแบบเผด็จการกับขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปพร้อม ๆ กัน โดยให้การสนับสนุนต่อผู้นำพลเรือนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำขบวนการกู้ชาติและต่อต้านคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ผลงานที่มุ่งศึกษาบทบาทของทหารกับการเมืองในระยะนี้ จึงเปลี่ยนรูปแบบเป็นการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนในลักษณะ “ทหารอาชีพ” ตามแบบฉบับของตะวันตก โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาเน้นประเด็นที่ว่า ทำอย่างไรทหารอาชีพจึงจะยอมรับอำนาจสูงสุดทางการเมืองของผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง เช่น งานเขียนเรื่อง “The American Soldier” ในปี ค.ศ. 1949 ของ Stouffer (Stouffer et al., 1949) งานเขียนเรื่อง “The Soldier and the State” ในปี ค.ศ. 1957 ของ Huntington (1957) ซึ่งทั้งหมดมีการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับทหารแบบเสรีนิยมมากยิ่งขึ้น

บทบาทของทหารในการส่งเสริมการพัฒนา เป็นแนวทางที่เกิดจากการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบในรูปแบบใหม่ ซึ่งเน้นความสำคัญของปัญหาการปกครองในประเทศกำลังพัฒนา และให้ความสนใจบทบาทของทหารในสังคมเกิดใหม่อย่างกว้างขวาง โดยมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับพลเรือนในสังคมกำลังพัฒนาในเชิงเปรียบเทียบ และมีการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสาเหตุที่ผลักดันให้ทหารใช้อำนาจเข้าแทรกแซงเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทั้งนี้ นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การแทรกแซงของทหารเกิดจากความล้มเหลวของการปกครองแบบรัฐสภา และความไม่มีประสิทธิภาพของรัฐบาลพลเรือน ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการจึงเริ่มหันมาให้ความสนใจกับกลุ่มทหารซึ่งเป็นองค์กรทางสังคมที่เข้มแข็งแนวการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์บทบาทของ “ทหารอาชีพ” ในประเทศตะวันตก จึงเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการศึกษาบทบาทของทหารในประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะบทบาทซึ่งส่งเสริมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง เช่นงานเขียน เรื่อง “The Army in the Process Modernization” ของ Pye (2015) และงานเขียนเรื่อง “From Empire to Nation” ของ Emerson (2013) ทั้งสองงานมีแนวโน้มสนับสนุนให้ทหารเข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมืองในฐานะนักปฏิรูปสังคม เนื่องจากเห็นว่าทหารเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย มีความรักชาติ และเป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงเกิดความเชื่อว่าทหารเป็นกลุ่มในสังคม ซึ่งมีข้อได้เปรียบในการรวมพลังที่แตกแยกได้และมีลักษณะเหมาะสมที่จะเข้ามาทำหน้าที่ปกครองประเทศโดยเฉพาะในสายตาของชาติตะวันตก ซึ่งห่วงเกรงการขยายอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ สำหรับแนวทางการศึกษาบทบาทของทหารในประเทศกำลังพัฒนาในเชิงเปรียบเทียบ เช่น ผลงานของจอห์นสัน (Johnson, 1970) ซึ่งรวบรวมผลงานหลายเรื่องที่วิเคราะห์บทบาทของทหารใน

รัฐเกิดใหม่ ได้ชี้ให้เห็นว่าทหารมีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ นอกจากนี้นักวิชาการยังได้มีการนำเอาวิธีการศึกษาแบบ “โครงสร้างและหน้าที่” เข้ามาช่วยอธิบายความสำคัญขององค์กรทหารในประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ในระยะนี้จึงมีความเห็นพ้องต้องกันว่า ทหารเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงในกระบวนการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่

บทบาทของทหารที่มีต่อการพัฒนาทางการเมือง จากเหตุการณ์พัฒนาทางการเมืองที่ผ่านมาได้แสดงข้อเท็จจริงให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่า เมื่อทหารเข้ายึดอำนาจการปกครองได้แล้ว กลับไม่สามารถปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่สามารถสร้างความชอบธรรมให้กับการบริหารงานของตนได้ ผลก็คือ ในสังคมซึ่งทหารเข้ารับหน้าที่เป็นรัฐบาลมักขาดประสิทธิภาพในการปกครอง มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างกว้างขวาง สภาพเศรษฐกิจทรุดโทรม สาเหตุสำคัญของความล้มเหลวของรัฐบาลทหาร เนื่องมาจากทำที่นโยบายที่นิยมลัทธิเผด็จการเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจสิทธิขาดของตน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้นักวิชาการสมัยใหม่เริ่มตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหาร บทบาททางวิชาการใหม่ ๆ มักจะให้ความเห็นว่าในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่แม้ว่าองค์กรทหารเป็นพลังสำคัญในสังคม แต่ไม่ได้มีบทบาทเป็นตัวแทนของการพัฒนาและเป็นนักปฏิรูปสังคมเหมือนอย่างที่เคยเชื่อกัน ในทางตรงกันข้ามทหารกลับมีบทบาทเป็นองค์กรที่เหนี่ยวรั้งการพัฒนาทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ แนวทางนี้จึงสนใจในการศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับมาตรการที่จะทำให้ทหารเป็นพลเรือน ซึ่งหมายถึงทหารจะต้องได้รับการอบรมให้มีลักษณะความคิดอ่านแบบพลเรือนมากขึ้น จึงจะยอมรับในอำนาจสูงสุดของพลเรือน และให้ความสนใจกับปัญหา “ก้าวออกจากอำนาจ” และสาเหตุผลักดันให้ทหารกลับไปเป็น “ทหารอาชีพ” ตามเดิม

การพัฒนาทางการเมือง

การพัฒนาทางการเมือง (Political Development) หมายถึงกระบวนการทางการเมือง อันได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางการเมืองและกิจกรรมทางการเมืองที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ปรารถนา นอกจากนี้การพัฒนาทางการเมืองยังหมายถึงการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้ทันสมัย การพัฒนาระบบการเมือง ระบบบริหาร ระบบเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพ และการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน Pye (1966) ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองว่า การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง การเสริมสร้างให้ระบบการเมืองเอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ขณะที่ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (Thamrongthanyawong, 1996) ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองว่า ระบบการเมืองที่จะส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ก็คือระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการควบคุม กำกับตรวจสอบนักการเมืองและผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ระบบการเมืองดังกล่าวจึงจะถือว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง และ Wriggins (1961) ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมืองว่า เป็นความเจริญก้าวหน้าของสถาบันและวิธีการดำเนินการทางการเมือง ซึ่งสามารถช่วยให้ระบบการเมืองได้จัดการกับปัญหาพื้นฐานทางการเมืองได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสามารถปฏิบัติงานได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาทางการเมืองไม่ว่าจะพิจารณาในทัศนะใดก็ตาม จะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมือง (Secretariat of the House of Representatives, 2014) ประกอบด้วย

1. ความเสมอภาค (Equality) คือ ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งในการใช้สิทธิทางการเมือง และในการร่วมกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้ประชาชนจะต้องมีความเสมอภาคตามกฎหมาย กฎหมายจะต้องมีผลบังคับใช้ต่อประชาชนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะฐานะร่ำรวย หรือยากจน จะต้องได้รับ

ความคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ความเสมอภาคยังครอบคลุมไปถึงความเสมอภาคทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2. ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity) หมายถึงความสามารถที่ระบบการเมืองจะสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ถ้าระบบการเมืองมีสมรรถนะสูง นโยบายสาธารณะที่เกิดจากกระบวนการตัดสินใจของระบบการเมืองจะผลักดันให้มีการพัฒนาประเทศทุกด้าน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนี้สมรรถนะของระบบการเมืองยังครอบคลุมไปถึงการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency and Effectiveness)

3. การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่าง และมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เป้าหมายของการพัฒนาระบบการเมือง จะต้องส่งเสริมให้โครงสร้างทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามภารกิจ และมีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลจะต้องจัดตั้งให้เหมาะสมกับภารกิจที่รับผิดชอบ จะได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ประชาชนได้รับความพึงพอใจจากบริการของรัฐบาล

4. การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปสังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยม มักปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีโดยไม่มีเหตุผล ยึดถือโชคลาง ปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีบุญบารมี ส่วนประชาชนที่ยากจนเป็นเพราะกรรมเก่าแต่ชาติปางก่อน ดังนั้นการพัฒนาทางการเมืองจึงเน้นส่งเสริมให้ประชาชนใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต มีเหตุผลในการกำกับดูแลตรวจสอบระบบการเมืองอย่างใกล้ชิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุผลจะพบในสังคมอุตสาหกรรมที่ประชาชนค่อนข้างมีการศึกษาดี และประชาชนเป็นชนชั้นกลางมาก

5. ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) องค์ประกอบของการพัฒนาทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ความเป็นอิสระของระบบย่อย ระบบการเมืองใดก็ตามที่มีระบบย่อยที่มีความเป็นอิสระน้อย หรือไม่มีความเป็นอิสระเลย แสดงว่าระบบการเมืองนั้นเป็นระบบศูนย์รวมอำนาจ (Centralization) ลักษณะการรวมศูนย์อำนาจจะทำให้ประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของประชาชนและการให้บริการล่าช้า เพราะผู้บริหารอยู่ห่างไกลจากสภาพปัญหาอันแท้จริงของประชาชนและความผูกพัน (Commitment) ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน

อย่างไรก็ดี การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยโดยถือว่าเป็น “หัวใจของการพัฒนาทางการเมือง ให้เป็นประชาธิปไตย” นั่นคือต้องปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ความเข้าใจคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย และหวงแหนระบอบประชาธิปไตย ต่อต้านระบอบเผด็จการ แต่การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและต้องมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพ และมีความตั้งใจจริงจากผู้นำทางการเมือง และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ใช้ความพยายาม ความอดทน ความจริงใจ และความจริงจัง

ทหารกับการพัฒนาทางการเมืองในบริบทสังคมไทย

กองทัพเป็นสถาบันคู่บ้านคู่เมืองของไทยมาตั้งแต่โบราณ ได้ผ่านวิวัฒนาการและทำการต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษา และค้ำจุนชาติมาหลายยุคหลายสมัย ได้รับบทเรียนทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษต่อชาติบ้านเมืองมาอย่างมาก การที่ทหารเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองด้วยวิธีการรัฐประหารหลายครั้งที่ผ่านมานี้ จะเห็นได้ว่า บางครั้งเพราะการกระทำของนักการเมืองในการบริหารประเทศที่ก่อให้เกิดความยุ่งยาก ไม่เป็นที่น่าไว้วางใจว่าจะนำประเทศให้เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีความสุข อยู่ดีกินดี มีความสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งนักการเมืองแสวงหาผลประโยชน์แก่

ตนเองด้วยการทุจริตและคอร์รัปชัน และก็มีหลายครั้งที่ทหารแย่งอำนาจกันเองเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือเพื่อกลุ่มของตนเป็นสำคัญ ด้วยข้ออ้างทางการเมือง จากที่กล่าวมาแล้ว ความอ่อนแอ เปราะบางของรัฐบาล เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลพลเรือนไม่มีเสถียรภาพ จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการเข้าแทรกแซงทางการเมืองของทหารได้ง่าย (Sunsiri, 1990) ซึ่งทหารมีหน้าที่ในการป้องกันประเทศและความสงบเรียบร้อยเพื่อความมั่นคงของประเทศ แต่การที่ทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซงทางการเมือง สามารถสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

1. ชัดแย้งกันเรื่องผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มการเมืองพลเรือนกับกลุ่มทหาร เช่น รัฐบาลพลเรือนยุ่งเกี่ยวมากเกินไปในกิจการของทหาร สถาปนาผู้แทนราษฎรคอยจับผิดทหารหรือตัดงบประมาณของทหาร นักการเมืองฝ่ายรัฐบาลพยายามกดทหารลงไปอยู่ในฐานะผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะที่ฝ่ายเองไม่ยอมรับฝ่ายการเมืองพลเรือนด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ตัวบุคคล องค์ประกอบฝ่ายบริหาร การบริหารงานของรัฐบาลที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ตน หรือของตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ

2. ความพยายามของฝ่ายการเมืองพลเรือน ในการเข้าไปแบ่งกลุ่มและแยกทหารออกเป็นพวกด้วยวิธีการหลายอย่าง เช่น แอบสนับสนุนลับ ๆ ต่อนายทหารบางคน แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้มาจากการประกอบธุรกิจให้ หรือสนับสนุนด้านการเงิน ทำให้ทหารแตกกันเป็นกลุ่ม ซึ่งนักการเมืองคิดว่าเป็นการแยกดูผลประโยชน์แห่งอำนาจของทหาร เพื่อมีให้ทหารมีพลังในการกระทำปฏิวัติรัฐประหาร การคิดอย่างนี้กลับทำให้ทหารเผชิญหน้ากันเอง ชัดแย้งกันเองมากขึ้น จนถึงขั้นจับอาวุธมาล้มล้างกัน และกระเทือนถึงรัฐบาลในที่สุด

3. กลุ่มทหารชัดแย้งกันเอง ไม่ว่าจะด้วยความทะเลาะทะเลาะส่วนตัว ความขมขื่นส่วนตัว หรือชัดแย้งกันด้วยผลประโยชน์บางอย่างของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องตำแหน่งหน้าที่สำคัญในกองทัพที่มักจะเลือกหรือโยกย้ายคนของตนไปดำรงตำแหน่ง และโยกย้ายคนที่ไม่ใช่กลุ่มของตนไปอยู่ในตำแหน่งอื่นที่ไม่สำคัญ

4. เกียรติภูมิและบทบาทของทหารถูกละเมิด หรือตกต่ำเนื่องจากการลบล้างคุณงามเกียรติ ถูกกล่าวหาโจมตีว่าเป็นเผด็จการ ทุจริตคอร์รัปชัน ใช้กำลังปราบปรามประชาชน

5. มีการแทรกแซงจากภายนอก โดยหวังใช้กำลังทหารเพื่อประโยชน์ในการดำเนินนโยบายบางอย่าง รวมทั้งกรณีการเข้าบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ในบางครั้งตามจังหวะสถานการณ์ที่ผ่านมา

สรุปได้ว่า ทหารนั้นมีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ และโดยที่ความมั่นคงทางด้านการเมือง เป็นสาขาหนึ่งของความมั่นคง ทหารจึงมีหน้าที่ในการรักษาความมั่นคงในทางการเมืองด้วย การแทรกแซงทางการเมืองของทหารอาจเกิดขึ้นเมื่อความมั่นคงทางการเมืองของรัฐบาลพลเรือนได้รับความกระทบกระเทือน การหยาบคายกำลังทหารไปใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้ใด ถ้ากระทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง หรือกลุ่มของตนเองแล้ว ย่อมเป็นการกระทำผิดหน้าที่ทั้งสิ้น

ภาพที่ 1 ประวัติศาสตร์การเมืองไทย 82 ปี ประชาธิปไตย

ที่มา: Bangkokbiznews (2014)

บทสรุป

จากการทำประชามติร่างรัฐธรรมนูญในปี 2559 คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ให้สภานิติบัญญัติ (สนช.) ตามข้อเสนอแนะของสภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ (สปท.) ที่คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้แต่งตั้งขึ้น ได้บัญญัติให้สมาชิกวุฒิสภา จำนวน 250 คน ที่มาจากการคัดเลือกของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ลงมติเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งด้วย ประกอบกับความเฉียบแหลมลุ่มลึกของคณะผู้ออกแบบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ทำให้กระบวนการเข้าสู่อำนาจของผู้ปกครองที่มาจากทหารได้เข้ามาอยู่ในการเมือง ทั้งที่เป็นกรรมกรการยุทธศาสตร์ชาติ และเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง เพื่อเป็นการตีกรอบพรรคการเมืองและป้องกันการทุจริตของนักการเมือง

บทบาททหารกับการเมืองเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทหารกับการเมือง การแทรกแซงของทหารในการเมือง และเป็นที่มาของวงจรทางการเมือง อันส่งผลต่อการพัฒนาทางการเมืองในบริบทของสังคมไทย ซึ่งการแทรกแซงทางการเมืองของทหารในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าต้องมีสิ่งกระตุ้นให้ทำมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและผลประโยชน์ของชาติ เพื่อแสวงหาเหตุผลอันชอบธรรมและการสนับสนุนจากประชาชน โดยมีสาเหตุมาจากความล้มเหลวของรัฐบาลพลเรือน และสถานการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง อันทำให้ความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนลดลงและเป็นเหตุผลให้ทหารเข้าแทรกแซงทางการเมืองได้ การตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันการเมืองจากการแทรกแซงของทหาร เพราะการที่ทหารมีบทบาททางการเมืองมากและมีอำนาจมาก ย่อมทำให้ความเจริญเติบโตของระบอบประชาธิปไตยเกิดได้ยาก เพราะเกิดการขาดดุลยภาพทางอำนาจขึ้น ทหารจึงคุมอำนาจไวหมด โอกาสที่สถาบันการเมืองโดยพรรคการเมืองจะก้าวขึ้นมาแข่งกับทหารย่อมเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้ ทหารเป็นสถาบันที่มีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างจากสถาบันพลเรือนทั่วไป กล่าวคือ ทหารมีระเบียบวินัย การปกครองบังคับบัญชา การ

สั่งการที่เคร่งครัดมาก และยังได้รับการฝึกความอดทน ความแข็งแกร่ง การใช้อาวุธยุทธวิธีต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อปฏิบัติการใด ๆ เมื่อเกิดความไม่สงบ เพื่อควบคุมฝูงชนให้อยู่ในความสงบ หรือเพื่อให้ปฏิบัติการยึดอำนาจจากรัฐบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยอยู่ภายใต้การควบคุมสั่งการจากกองทัพ

ดังนั้น ทุกครั้งที่กองทัพเข้าทำรัฐประหารจึงมักจะกล่าวว่า ทหารเข้าทำรัฐประหารเพื่อต้องการแก้ไขวิกฤติทางการเมืองของประเทศ เพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ปรับปรุงประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า แก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของนักการเมือง และความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารประเทศของรัฐบาลพลเรือน แม้ว่าในช่วงเวลาที่มีความชอบธรรมของรัฐบาลพลเรือนจะมีมาก แต่ก็มิได้หมายความว่าทหารจะไม่เข้าแทรกแซงทางการเมืองเสมอไป

References

- Bamrungsuk, S. (2015). *Militocracy: Military Coup and Thai Politics*. Matichon.
- Bangkokbiznews. (2014, August 20). *Suggests Thailand to Turn over the Crisis, push Politics out of Vicious Circle*. Bangkokbiznews. <https://www.bangkokbiznews.com/politics/599735>
- Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. (2017). *The Government Gazette*. https://cdc.parliament.go.th/draftconstitution2/ewt_dl_link.php?nid=1038&filename=index
- Emerson, R. (2013). *From Empire to Nation*. Harvard University.
- Huntington, S.P. (1957). *The Soldier and The State*. Harvard University.
- Johnson, J.J. (1962). *The Role of the Military in Underdeveloped Countries*. Princeton University.
- Lasswell, H.D. (1941). The Garrison State. *American Journal of Sociology*, 46(4), 455–468.
- Matichon Information Center. (2014). *Matichon Records Thailand B.E. 2557*. Matichon.
- Pye, L.W. (1966). *Aspect of Political Development: An Analytic Study*. Little Brown and Company.
- Pye, L.W. (2015). *Armies in the Process of Political Modernization*. Princeton University.
- Secretariat of the House of Representatives. (2014). *Development of Politics and Governance in a Democracy*. Secretariat of the House of Representatives.
- Stouffer, S.A., Suchman, E.A., DeVinney, L.C., Star, S.A., & Williams, R.M. (1949). *The American Soldier: Adjustment During Army Life Vol. 1 (Studies in Social Psychology in World War II)*. <https://www.gwern.net/docs/psychology/1949-stouffer-theamericansoldier-v1-adjustmentduringarmylife.pdf>
- Sunsiri, P. (1990). Military and Political Security–Views from Civilian Leaders. *Journal of Social Sciences*, 27(1), 47–58.

Thamrongthanyawong, S. (1996). *Political Attitudes of Children and Youth in Bangkok*. Project Documents and Textbooks Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration [NIDA].

Wriggins, W.H. (1961). Impediments to Unity in New Nations: The case of Ceylon. *American Political Science Review*, 55(2), 313–320.